

SORIN-MARIAN IAGĂRU-DINA

cl. a XII-a, Colegiul „I.C. Brătianu”, Pitești, Argeș

Premiul I, secțiunea „Eseu – liceeni”

A exista înseamnă a desființa sau a face să existe?!

Au tăiat salcâmi, pe toți... De ce au tăiat ei salcâmi? Este întrebarea pe care Ilie Moromete cel învins și singur din al doilea volum al romanului *Moromeții* o adresează retoric, afirmându-și în cel mai simplu, dar în cel mai tranșant chip posibil, funciara neînțelegeri. Totuși, personajul lui Marin Preda, acest „cel din urmă țaran”, cum a fost de atâtea ori numit de critica literară, trăiește cu cea mai acută și mai dureroasă luciditate prăbușirea propriei lumi. Nu este, așadar, la mijloc neputința de a pătrunde conotațiile momentului, ridicând din umeri și privind sceptic doar dintr-un reflex al țaranului de a se arăta refractar la nou. Moromete știe totul, însă ceea ce nu înțelege este *de ce* a trebuit ca satul său să aibă dintr-odată un alt destin, mai ales că acolo timpul avusese cu oamenii „nesfârșită răbdare”. Pe deplin împăcați cu mersul netulburat al vieții lor tihnite, acești țarani nu numai că acceptaseră să trăiască fără evenimente mari, în nesfârșita rotire a anotimpurilor, dar priveau această lume a lor ca pe singura realitate valabilă și posibilă. Nimic nu se pierde, nimic nu se creează, totul se repetă.

Dar nu toți sunt fericiți cu atât și de aici se naște drama care zdruncină conștiința ultimului țaran. Fiii lui Moromete se simt în sat prizonierii mediocrității și ai stagnării. Paraschiv, Nilă și Achim fug din satul care îi oprima, Niculae rămâne în sat, însă doar pentru a-l modela după ceea ce înseamnă în entuziasmul lui „noua religie” a socialismului. Oameni noi apar ca dintr-o „groapă fără fund”, scandalizându-i pe cei vechi care, în frunte cu Moromete, nu înțeleg pentru ce principiile celor tineri sunt mai bune decât cutumele lor arhaice.

Această pildă a *Moromeților* nu este nicidecum un caz izolat. Demolarea vechiului în favoarea noului este un fenomen fără vârstă și, cel mai probabil, fără sfârșit. Existența ființei umane și, implicit, devenirea universală par să manifeste o permanentă nevoie de a se întemeia pe un sacrificiu, pe

o concesie, pe un compromis, ca și cum acel „Fiat lux!” primordial ar fi aprins o flacără care, pentru a arde, trebuie să mistuie, să consume, să se hrănească. Parafrazându-l pe Lucian Blaga cu a sa concepție filosofică a existenței „întru mister și revelație”, am putea vorbi despre o existență a omului *întru* devenire și evoluție ca străbateră a unei infinități de etape cu iminenta lăsare a lor în urmă. Apanaj îndeosebi al spiritului meliorist și pragmatic, vocația reformatoare poate coincide, în cel mai fericit caz, cu vocația creatoare. În fond, am putea ajunge să afirmăm că orice act reformator este totodată unul creator. Dar de câte ori nu s-a creat, în locul lumii vechi, o lume nouă inferioară? De câte ori, prin creația sa, ființa umană nu a destabilizat chiar produsul Creației primordiale în sine, tulburându-i ordinea dată? S-ar putea răspunde că fără destrămarea ordinii date nu există progres, că evoluția însăși este, într-o anumită măsură, „tulburarea” ordinii inițiale, sfidarea ei și înlăturarea unei prejudecăți, că omenirea a ajuns unde este astăzi datorită celor care s-au încumetat să creadă în „mai bine” și în „mai mult”.

Este, de fapt, vorba despre eterna dispută între conservatorism și tendința inovatoare. Pe de o parte, o conștiință permanent înfiorată de eventualitatea demitizării, a degradării, a schimbării în rău a lumii; de aici, rezervele ei în ceea ce privește restructurările. Pe de altă parte, un spirit deschis transformărilor, cu gustul acțiunii, de o mobilitate care lasă în urmă fără mare nostalgie sau cu absolută indiferență ceea ce a fost, pregătind cu încredere ceea ce va fi. Omul occidental îndeosebi a avut, în genere, de-a lungul istoriei, atributele celui de-al doilea „modus vivendi”: flexibil, fără complexe, cu o mentalitate pragmatică, vede lumea ce i-a fost dată spre locuire și stăpânire ca pe o pădure tropicală prin care trebuie să își croiască drum doborând fără milă arbori, ca pe un material inform, sălbatic, neșlefuit, care trebuie modelat,

îmblânzit, curățat. Tot astfel cum caii din *Moromeții* sunt înlocuiți de mașini, renunțându-se la ei ca la o amintire fără sens dintr-un timp primitiv, modest. Înflăcărarea generației tinere arde vestigiile unei adevărate civilizații arhaice. Și totul pentru a simți că *există* din plin. Fiii sunt răvășiți de dorul desprinderii care să le ofere prilejul de a trăi cu încredere și exuberanță. Tatăl este defensiv, se retrage din fața timpului la umbra salcâmului. Tinerii vor să trăiască în ofensivă, ieșind în larg și înfruntând valurile. Pentru o privire conservatoare, mersul istoriei a desființat o lume. Pentru unul dintre acele spirite mobile inovatoare, comunitatea țărănească a fost racordată la spiritul veacului.

Alte asemenea exemple sunt numeroase: același „saeculum” al lui Tacit a fost invocat când pașoptismul a instaurat, în locul boierilor cu șalvari și ișlic, tânărul bonjurist în frac, recitând din Lamartine și Volney. Totuși, nostalgicul romantic Alecu Russo nu a ezitat să afirme: „Drept să spui, răsăpirea cea iute a trecutului mă pătrunde de jale”. Autorul „Studiei moldovane” deplângea „defrișarea”, „năravurilor părintești” și parfumul sărbătorilor de odinioară. Existența poporului întru devenire și evoluție înseamnă totodată ființare întru desființare. Moldova arhaică de altădată, cu „veselii mai omerice decât cele din *Iliada*”, apune pentru a face loc unei civilizații nutrite la izvoarele de înaltă cultură ale Apusului.

Dar dacă focul ființării noastre în lume își înghite fără încetare convenita jertfă a clipei suspendate în neființă, dacă viața noastră de zi cu zi este o „Mănăstire a Argeșului” care se clădește, ca în legendă, numai prin zidirea ofrandei și dacă, în

Castel în cer

sfârșit, de cele mai multe ori sau întotdeauna prețul ridicării a ceea ce va fi este doborârea la pământ a ceea ce este, atunci ne întrebăm: care este bilanțul? Saltul acesta, visat cu patimă, pe rând, de copiii țărănilor, de generația pașoptistă, de popoarele puternice în cuceririle lor, saltul spre *altfel*, spre *altceva* este, în definitiv, un câștig sau o pierdere?

Cel mai mare, de neclintit, nu mai puțin dramatic adevăr al istoriei rămâne tranziția. Faptul este la fel de valabil pentru istoria personală a individului sau pentru psihologia umanității în genere. A exista înseamnă a trece, a străbate etape. Când Lucian Blaga cere divinității: „Oprește trecerea”, admite totodată: „Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire”. Așadar, viață în toată puterea cuvântului nu poate fi decât sacrificând nemișcarea. Stă mărturie Geneza însăși, fiindcă ce a fost lumina dacă nu desființare a întunericului? Totul stă – am conchide – în cât de bine izbutește devenirea noastră, trecerea prin lume, să dea un răspuns Creației prin creație, într-o fericită *imitatio Dei*. Viața fiecăruia poate cuceri noi limanuri și este liberă să înainteze atât cât libertatea ei să nu îngrădească înaintarea celui alt sau, la fel de bine, rămânerea lui la umbra salcâmului.

Dar istoria nu înaintează după teorii de cultură civică. Ea năvălește în codru – cetate a „craului Decebal”, în Moldova „bencheturilor”, în grădina Moromeților, desființând și înființând numai fiindcă a exista înseamnă a pași din etapă în etapă. Dacă pașii descriu ascensiune sau cădere, referitor la acest aspect viitorul nu ne garantează niciodată nimic.

Și totuși, nu putem zăbovi, însă, prinși în această permanentă înaintare, angrenăm, la rândul-ne, în ea ceea ce s-ar putea sustrage schimbării. Civilizând, extindem adevărul răscolitor al naturii umane către zări care ar fi putut rămâne de-a pururi în bucuria tihnită a rotirii anotimpurilor, fără evoluție, fără inovații, aproape fără timp. Dar mai poate ființarea noastră să mai aibă totuși și o altă înrâurire? Primind jertfa clipei și a pământului care ne-a fost dat, putem răspunde printr-o frumoasă biruință asupra timpului. Omul este capabil să existe creând și să creeze nu ca agent al destrămării, desființând și punând în loc artefacte palide. El a suspendat întunericul uitării zămisbind arta, slujindu-se de timp, dar depășindu-l în aceeași măsură, dăruind cartea ca pe o „eternă reîntoarcere”, ca pe o făgăduință a timpului circular oricând accesibil, deschis, obținut de această dată nu prin resemnată nemișcare, ci prin exercitarea vie a actului creator.

Cel care a admis desființarea salcâmului i-a făcut el însuși, prin cuvânt, să existe pentru vecie. Devenirea ființei noastre întru creație oprește cea-sornicul destrămării lumii. Prin artă, jertfa clipei care trece, găzduindu-ne ființarea, devine drumul ei către nemurire.

